

in the nomination "Fine Arts": achievements, innovations, prospects". *Mystetstvo ta Osvida [Art and Education]*, 4(114), 2–7. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4\(114\)-2-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4(114)-2-7)

9. Shpak, O. (2018). *Tradytiiniy rozpyas Yavorivshchyny yak dzherelo tvorchykh inspiratsii Natalii Diuh [Traditional Painting of Yavoriv Region as a Source of Creative Inspirations of Natalia Diug]*. *Narodoznachchi zoshyty*, 2, 494–501.

Nina Oleksandrivna Smirnova, Deputy Director for Educational Work, Fine Arts Teacher, Drabiv Lyceum of Drabiv Village Council, Zolotonosha District, Cherkasy Region, Ukraine, ninaoleksandrivna96@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-0475-1428>.

Making a paper toy decorated in the style of the Yavoriv painting by students

The article highlights the current issue of preserving and popularizing the Yavoriv painting, a unique phenomenon in Ukrainian folk art. The author emphasizes that the cultural and aesthetic significance of this art lies in the special technique and symbolism. The author discusses the potential integration of Yavoriv painting elements into the educational process of the New Ukrainian School. This is proposed to be implemented not only within the framework of art lessons but also through interdisciplinary connections with history, the Ukrainian language, and literature, which enables the formation of a holistic understanding of cultural heritage.

The key point in the article is a practical description of the master class held with 7th-grade students within the framework of the topic "Design. Folk Crafts". The lesson aimed to familiarize schoolchildren with the features of Yavoriv painting, including its colour scheme and motifs. Using the example of making a paper toy "horse", the author demonstrates how theory and practice can be effectively combined.

The gradual description of the master class includes the following stages of work: 1) theoretical: first, students were given a brief introduction to the history and characteristic features of Yavoriv painting. 2) preparatory, during which the main elements of the ornament were considered, as well as a special colour scheme. 3) practical, which involved making the base: students started working with paper. Using templates, they cut out a horse figure as a basis for further decoration. This stage contributed to the development of skills in working with materials and tools. 4) creative and practical: students decorated the product to recreate traditional elements of the painting. 5) reflective: discussion of the compositions and symbols created by the students, analysis of the elements used.

The author emphasizes that the free drawing technique, which is typical of Yavoriv painting, allowed students to express their creativity, making the process more engaging. The result of the master class was the immersion of students in the world of Ukrainian culture, providing them with the opportunity to feel part of a rich history and to appreciate the value of folk traditions.

Keywords: *Ukrainian folk crafts, Yavoriv painting, Yavoriv toy, horse toy, painting technique.*

Стаття надійшла до редакції 30.05.2025 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2025-3\(117\)-25-33](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2025-3(117)-25-33)

УДК 373.5.016:7]:37.091.31-026.12-024.63:791:004.9

Людмила Михайлівна Масол,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, редактор ТОВ «Видавничий дім "Освіта"», lmamol@ukr.net, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5847-3500>

Діана Сергіївна Цвіркун,

асистент кафедри образотворчого мистецтва і архітектурної графіки Київського національного університету будівництва і архітектури, м. Київ, Україна, tsvirkundiana05@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-6792-8167>

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ФОРМАТІ ВІДЕОРОЛИКУ

У статті представлено методику організації художньо-творчої діяльності учнів у форматі майстер-класів (відеороликів) до уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 8 класі в контексті вивчення стилів мистецтва. Методика розроблена на засадах компетентнісного підходу і з урахуванням принципу варіативності практичних завдань. Визначено її охарактеризовано структурні елементи відеоролика як інформаційно-методичного інструмента організації практикумів. Розроблені відео включають цільовий (передбачає пояснення ідеї, варіантів виконання завдання, також актуалізацію знань учнів і мотивацію), діяльнісний (покликаний розкрити послідовність реалізації ідеї відповідно до обраної художньої техніки), рефлексивний (презентація роботи й оцінювання результатів). Стаття проілюстрована прикладами художньо-творчих завдань з інтерактивного електронного додатку до підручника з інтегрованого курсу «Мистецтво» для 8 класу авторки Л. М. Масол.

Ключові слова: *методика навчання образотворчого мистецтва, практикум, інтерактивний електронний додаток до підручника, відеоролик, варіативні завдання.*

Опанування образотворчого мистецтва неможливе без залучення учнів до практичної діяльності для усвідомленого засвоєння навчальної інформації та її прикладного використання з орієнтацією на соціокультурні запити й потреби особистості. Тому методика організації

художньо-творчої діяльності учнів на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» ґрунтується на засадах компетентнісного підходу і з урахуванням принципу варіативності як важливого чинника стимулювання креативного потенціалу особистості й врахування інтересів і можливостей здобувачів освіти.

У процесі адаптації шкільної практики до глобальних викликів цифрової цивілізації та впровадження онлайн-освіти активізується застосування різноманітного відеоконтенту. Дедалі більшого поширення набувають навчальні відеоролики – інноваційні освітні інструменти з демонстрацією процесу практичного застосування певних знань і вмінь. Такі своєрідні наочні мініпосібники доцільні для художньої освіти загалом і особливо під час навчання образотворчого мистецтва в загальноосвітніх закладах.

Проте у вітчизняній педагогіці ця проблема не набула достатнього науково-методичного обґрунтування на тлі спорадичної цікавої практики створення відео майстер-класів з образотворчого мистецтва до шкільних уроків.

У навчально-методичному посібнику для студентів О. В. Малицької «Образотворче мистецтво з методикою навчання» [10] проаналізовано особливості дитячої образотворчої діяльності як форми активного ставлення дитини до дійсності, розглянуто зміст, форми і методи навчання образотворчої діяльності молодших школярів, показано роль образотворчого мистецтва в художньо-естетичному вихованні учнів, розкрито принципи організації художньої творчості дітей на уроках і особливості методики підготовки та організації занять з образотворчого мистецтва.

Автор навчального посібника «Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва» [9] пропонує модель, яка визначає онтогенетичні й філогенетичні засади образотворення дитини та розкриває авторську методику викладання образотворчого мистецтва для різних вікових груп школярів, акцентуючи увагу на художньому сприйманні й малюванні з натури, яке вважає базовим методом навчання підлітків і студентів.

Дослідниця О. Л. Шевнюк у праці «Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах» [15] пропонує науково розроблену дидактичну систему навчання образотворчого мистецтва у ЗВО і репрезентує методику розвитку креативності студентів на основі правопікульного мислення, яка включає систему

навчальних завдань, що охоплює різні жанри (натюрморт, інтер'єр, пейзаж тощо). Проте ця методична праця присвячена фаховій підготовці художників у професійних навчальних закладах і не торкається специфіки художнього розвитку учнів у закладах загальної мистецької освіти.

У згаданих ґрунтовних вітчизняних методичних працях питання відеоформату майстер-класів з образотворчого мистецтва і навчальних відеороликів до підручників не розглядалися.

Аналізуючи стан цифрової культури педагогічних працівників, О. В. Базелюк виявляє основні причини низького рівня цифровізації (домінування консервативних підходів до організації навчання, складні механізми впровадження наставництва) і обґрунтовує організаційно-педагогічні умови розвитку цифрової культури педагогічних працівників; з-поміж основних засобів цього розвитку він пропонує використовувати гібридні моделі навчання, забезпечити відповідну інфраструктуру і рівний доступ до Інтернету та цифрових освітніх ресурсів, організувати систематичне навчання цифрових навичок педагогів [1]. Дослідник пропонує для забезпечення якості професійної освіти використовувати програмно-апаратні комплекси систем дистанційного навчання, в цифровізованому середовищі яких відкриваються широкі мультимедійні можливості й відбувається індивідуалізація освітніх траєкторій учнів. Водночас він зазначає, що процес цифровізації освітнього процесу в конкретному закладі не може бути обмежений лише введенням дистанційного навчання [2].

Найближчою за тематикою до порушеної нами проблеми є стаття В. Власової і В. Рагозіної, в якій висвітлено педагогічний потенціал навчального відеоконтенту як ефективного засобу опанування учнями образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти й наведено класифікацію типів і видів відеоконтенту [3]. Теоретичний аналіз супроводжується посиланнями на приклади відео до уроків інтегрованого курсу «Мистецтво» у 6 класі (зокрема до завдань із підручника ВД «Освіта», 2023), а також прикладами

досвіду інших творців відеоконтенту мистецького профілю, що безперечно є корисним для вчителів і може служити орієнтиром для власної творчості.

Зазначена проблема набула гострої актуальності у 2024/2025 навчальному році, коли вперше з'явилася обов'язкова вимога до апробації підручників для Нової української школи з Е-додатками і в Наказі МОН України було визначено основні змістові й технічні орієнтири цього нового формату навчальної літератури [14].

Тому **метою статті** є розробка методики організації художньо-творчої діяльності учнів з образотворчого мистецтва на прикладі розробки й впровадження відеороликів у контексті вивчення стилів мистецтва, передбачених змістом навчання у 8 класі й реалізованих в Е-додатку до підручника.

У науковому виданні бельгійських дослідників Жерара Франсуа-Марі та Ксав'є Роеж'є, присвяченому методології створення та експертизи підручників [7], електронні додатки розглядаються не як «модна опція», а як органічне продовження підручника, яке має підсилювати його дидактичну цінність і педагогічну ефективність щодо розвитку компетентностей і критичного мислення. Запропоновані авторами поради, засновані на узагальненні не лише власного досвіду, а й міжнародної практики підручникомстворення (наведено приклади з різних країн), можна звести до кількох ключових положень, як-от:

- додаток має бути інтегрованим, а не відокремленим від підручника;
- він повинен продовжувати логіку підручника, а не дублювати його зміст;
- мультимедійні елементи (відео, анімація тощо) мають служити конкретній дидактичній меті (пояснити складні моменти, показати технологічні секрети, дати можливість тренування тощо);
- завдання повинні бути універсальними (уникати «ефекту атракціону» в технологіях), враховувати інтерактивність учнів і передбачати зворотний зв'язок.

Електронне навчальне видання має на меті розширити можливості паперового підручника завдяки доступному мультимедійному контенту й інтерактивним функціям. Е-додатки до

Іл. 1, 1а, 1б, 1в; 2, 2а, 2б, 2в; 3, 3а, 3б, 3в. Поетапні педагогічні малюнки до завдання з ліплення вазочки в стилі рококо (варіативність форми і декоративного оздоблення)

підручника з мистецтва мають специфічні особливості, вони посилюють його інформативний потенціал як за допомогою сучасних технологій *візуалізації процесу навчання*, так і завдяки залученню додаткових *аудіовізуальних ресурсів* (музика, анімація, цифрові артоб'єкти тощо). Наприклад, запропоновані автором підручника записи відео в Е-додатку для музичного сприймання містять кілька фрагментів різних інтерпретацій одного твору, що сприяє якіснішому засвоєнню поняття «стиль» завдяки методам компаративістики.

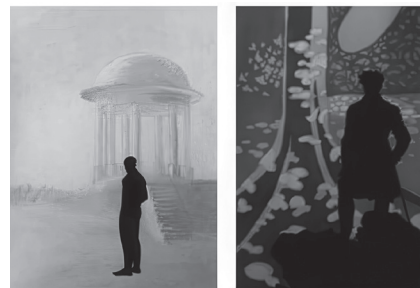
Е-додатки з мистецтва мають бути оптимальними за обсягом і лаконічними, щоб не перевантажувати учнів. Дефіцит навчального часу на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво», особливо у 8–9-х класах (де пропонується лише 1 година на тиждень і як мінімальна, і як рекомендована), детермінує необхідність дотримання принципу варіативності в доборі завдань до кожної теми, присвяченої певному стилю. Тому в наших науково-методичних публікаціях [12; 13] перманентно аргументується теза щодо варіативності

практичних завдань з образотворчого мистецтва. У численних підручниках для початкової і особливо для основної і старшої профільної школи такий **практикум** включає, як правило, два варіанти художньо-практичних завдань (різного рівня складності, індивідуальних чи групових, дослідницьких та ігрових, профорієнтаційних тощо). Такі завдання зазвичай супроводжуються поетапними методичними малюнками або орієнтовними зразками виконання робіт. Наприклад, у підручнику «Мистецтво» для 8 класу їх розробили Д. С. Цвіркун і О. В. Калініченко (*Додаток 4*). Також до 14 тем цього підручника, присвячених вивченню стилів минулого у візуальних видах мистецтва, Д. С. Цвіркун записала майстер-класи (відеоролики), на прикладах яких у даній статті представлено методику організації художньо-творчої діяльності учнів.

Більшість майстер-класів репрезентують принцип варіативності в межах цього одного завдання, коли варіюється тематика, композиція або художня техніка. Пропонуємо два такі завдання.

Приклад 1. Завдання: зліпи вазочку в стилістиці мейсенської порцеляни (*пластлін, акрил*). У декорі застосуй рослинні мотиви, ліпні орнаменти, образ пташки або пасторальний малюнок (сільська галявина). За бажанням обери складнішу форму вазочки у вигляді лебедя (до теми 21–22. «Галантний стиль рококо») (іл. 1, 1а, 1б, 1в; 2, 2а, 2б, 2в; 3, 3а, 3б, 3в).

Приклад 2. Надихаючись відомою композицією німецького художника К. Д. Фрідріха, створи романтичний пейзаж із постаттю мандрівника. Пере-

Іл. 4, 4а. Педагогічні малюнки (завершені композиції) двох варіантів краєвидів

дай відповідний настрій, власні мрії та сподівання (до теми 27–28 «Портрети художників-романтиків»). Обери матеріали й художні техніки відповідно до задуму й образного змісту свого краєвиду:

- морський «Вечір на березі моря» (суха пастель);
- лісовий «Сонячний день у лісі» (гуаш);
- міський «Злива у місті» (акварель);
- польовий «Український степ після грози» (олійна пастель).

До уваги учнів – педагогічні малюнки (завершені композиції) двох варіантів краєвидів (іл. 4, 4а).

Варто зазначити, що фахівці виокремлюють різні види відеороликів: презентаційні, іміджеві, соціальні тощо, завдання яких – привернути увагу до певних явищ, компаній, людей чи продуктів і викликати емоції, пов'язані з ними.

Завдання навчальних відеороликів – донести до здобувачів освіти нову інформацію, пояснити закономірності, розповісти про певні правила, систематизувати й практично закріпити навчальний матеріал. Особливість таких відеороликів у тому, що вони мають бути простими та зрозумілими, чітко прив'язаними до теми, відповідати віковим можливостям учнів.

Існують різні *типи* навчальних відео: документальні та пізнавальні (розширюють кругозір, знайомлять із історією, культурою, мистецтвом); анімаційні (де складні поняття змісту освіти подаються через засоби мультиплікації); пояснювальні (часто з графікою, прикладами та голосовим супроводом); демонстраційні (показують експерименти, творчі процеси, дії), інтерактивні (із запитаннями й паузами для роздумів і відповідей); практичні (містять завдання, вправи, які учень виконує під час перегляду).

Відеоролики з мистецтва мають бути не просто інформативними, а й захопливими відповідно до емоційної природи предмета, що вивчається. Що робить їх такими? Насамперед візуальна насиченість (цікаві ілюстрації, репродукції картин, оригінальні експонати музеїв); яскрава образність і доступність мови методичного коментаря: адапто-

вані до віку учнів пояснення мистецьких термінів, приклади з життя допоможуть легко засвоювати ключове поняття стилю (античний, візантійський, скіфський, готика, бароко, класицизм, романтизм, реалізм) і його визначальні риси. За бажанням, можна до вербального і візуального контенту майстер-класів з образотворчого мистецтва додавати музичний супровід, – тиха, так звана «фонова» музика здатна посилити суґестивний вплив візуальних образів або занурити в атмосферу стилю.

Створення відео до практичної діяльності учнів з образотворчого мистецтва вимагає логічної і зрозумілої структури, яка розкриватиме основну функцію – *демонстрацію* виконання завдання. Щоб одержати дидактичний результат, пропонується вибудовувати відеоролик частково за структурою, яка притаманна очному традиційному уроку, де є: організаційний етап; актуалізація опорних знань; мотивація художньо-творчої діяльності; засвоєння нового матеріалу – навчально-пізнавальна робота (аналіз творів, підготовчі вправи, пояснення послідовності виконання завдання); закріплення нового матеріалу; власне художньо-творча діяльність; підсумок уроку. Отже постає питання розробки етапності викладу освітнього матеріалу в такому відеоформаті.

Відеоролик до практичного завдання з образотворчого мистецтва є одним із сучасних електронних педагогічних інструментів розширення художнього досвіду учнів. Демонстрація процесу виконання завдання супроводжується покроковим поясненням і відповідними педагогічними малюнками. Методичний коментар вчителя доповнюється ілюструванням зразків стилю, який вивчається, звуковою музичною наочністю з метою емоційного підсилення мотивації і впливу прикладів стилю в різних видах мистецтва. Створюється можливість широкого інтегративного узагальнення учнями стильових рис через практично-чуттєвий досвід його інтерпретації у перебігу створення власного художнього образу.

Відеоролик до практичного завдання з образотворчого мистецтва у своїй структурі може включати такі *три*

орієнтовні етапи: цільовий, організаційно-діяльнісний. результативно-рефлексивний.

Перший етап цільовий – має на меті ознайомити учнів із темою та завданням для художньо-практичної діяльності, за потреби також з переліком необхідних засобів і матеріалів для його вирішення, також заохотити учнів до творчості.

Вибір тем практичних завдань для закріплення знань про стиль та творчого самовираження ґрунтується насамперед на створенні можливостей для прояву особистого «Я» учнів, їх самореалізації, також на зв'язках із сучасністю та з національною культурою.

Прояв особистого «Я» учнів можливий, наприклад, через: «приміряння» образів минулих епох; вираження власних переживань, можливість вибору із декількох варіантів тих сюжетів чи персонажів, які найбільше подобаються, або за гендерною ознакою.

Приклад 3. Завдання: створи автопортрет у головному уборі скіфів (до теми 5–6. «Пам'ятки мистецтва Скіфії і Північного Причорномор'я») (іл. 5, 5а).

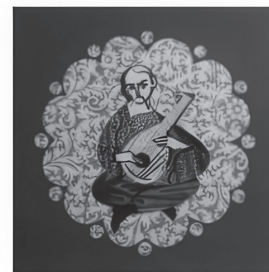
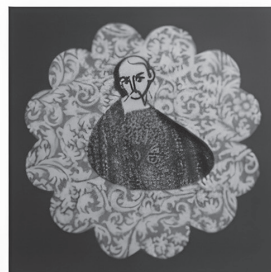
Окрім цього, опанування ознак європейських стилів, які вивчаються, важливо порівнювати з тим, як вони проявлялись у мистецтві України, яка є невід'ємною частиною європейської культури. Адже таке розширення теми сприяє розумінню як національних особливостей того чи іншого стилю, так і його універсальності. Це також є чинником мотивації учнів до виконання завдання.

Іл. 5, 5а. Педагогічні малюнки скіфського стилю в чоловічому і жіночому одязі

Іл. 6. Портрет отамана Данила Єфремова

Іл. 6а, 6б, 6в, 6г, 6д, 6е. Поетапні педагогічні малюнки зі стилізованою формою флорального мотиву

Серед інших засобів пробудження внутрішнього бажання учнів дізнаватися і творити можуть бути актуалізація спогадів чи викликання позитивних емоцій, наприклад, через меми, застосовані для пояснення ідеї практичного завдання. Варто додати також, що сам відеоролик демонструє, що із завданням кожний учень зможе впоратися, адже в ньому не тільки показано та детально пояснено, як його виконати, а присутня і словесна емоційна підтримка.

Загалом для мотивації учнів підбирають доцільні зразки мистецтва того стилю, який вивчається, так що вони постають у своїй основі «референсами». У поясненні вчитель може розвинути стереотипне уявлення про стиль, який аналізується, чи деякі його зразки та зупинитись на нетривіальному варіанті. Головне, щоб все додане у відео було спрямоване на вирішення практичного завдання, враховувало вивчене учнями раніше, допомагало реалізувати власні ідеї в конкретній художній техніці.

Для прикладу проілюструємо фрагмент сценарію відеоролика до теми з вивчення особливостей стилю бароко з е-додатку до підручника інтегрованого курсу «Мистецтво» для 8 класу (автор Л. М. Масол).

Приклад 4. Завдання: створи композицію в круглій рамці із зображенням Козака Мамає – українського народного героя (до теми 17–18. «Бароко: примхливість візуальних форм») (іл. 6, 6а, 6б, 6в, 6г, 6д, 6е).

Цитата зі сценарію до відео: *Основна ідея композиції: прикрасити в аплікації тло навколо Козака Мамає декоративними елементами такого кольору і тону, щоб імітувати рельєф, який можна побачити на барокових іконах чи портретах (парсунах). За основний декоративний мотив (іл. 6а, 6б, 6в) обрано стилізований плід клена – крилатку; найбільша крилатка по центру задає величину основного образу композиції – Козака Мамає. Подібний флоральний мотив є на козацькій киреї у портреті отамана Данила Єфремова (іл. 6).*

У коментарі з відео подано визначення культурологічних і мистецтвознавчих понять, проте не пряме, а вплетене в пояснення, сформульоване відповідно до вікових особливостей учнів. Таким чином, поступово відбувається закріплення знань про особливості стилю завдяки усвідомленню змісту понять під час роботи в конкретній художній техніці.

Другий етап – організаційно-діяльнісний. Це основний етап детально-

го розкриття змісту та послідовності втілення художньої ідеї. Відбувається демонстрація вчителем процесу досягнення мети. Для здобувачів освіти важливі чіткість поставленої мети та визначення прогнозованого результату художньо-творчої діяльності. Важливо дати зрозуміти учням, що та поведінка, яку вони бачать і чуять у відео, не є «вдаваною». Це дозволить учням прийняти за зразок спосіб організації робочого простору, подібного до побаченого в кадрі, і уважніше спостерігати за тим, як вчитель вирішує непередбачувані технічні моменти в роботі певними матеріалами. Це формує більш спокійне ставлення до невдач, особливо якщо учні самостійно дистанційно виконують практичне завдання, бо перед ними є наочний приклад того, в який спосіб вчитель вирішує конкретну проблему і доводить роботу до завершального етапу, використовуючи наявні засоби (унікально), а не єдино правильно (зразково).

Подібні рішення демонструються у відеоролику до теми 3–4 «Мистецтво античності – колиска європейської цивілізації».

Приклад 5. Завдання: створи сценарій у техніці трафаретного друку,

Іл. 7, 7а, 7б. Знакові елементи античності

застосуй знакові елементи античності (іл. 7, 7а, 7б).

Фрагмент сценарію після демонстрації підготовки тла і трафарету та нанесення фарби: «Переходячи до етапу друку, закріпіть аркуш, який слугуватиме тлом (надалі можна буде його замінити на футболку тощо). Поверх тла розмістіть трафарет, добре закріпивши скотчем. Рівномірно наберіть губкою акрилову фарбу та акуратно, притримуючи невірзані елементи, затушуйте прорізані силуети. Будьте уважні із тонкими деталями та точністю контурів. Обережно підніміть трафарет. Не хвилюйтесь, якщо подекуди буде неідеальний контур. Як варіант, можна тоненько, ледь помітно підмалювати силует пензликом».

Демонструючи наступний варіант, вчитель віднаходить рішення, що треба зробити, щоб друк був точним, тому пропонує учням: «Перед друком відстежте рухомі елементи та створіть своєрідну наклейку для них, склавши невеличкий шматочок скотчу. (Демонстрація техніки складання шматка малярного скотчу в «наклейку» та кріплення сильно розгалужених елементів до тла). Прикріпіть елементи до тла. Затонуйте акуратно силуети».

Пояснювальний супровід демонстрації виконання практичного завдання дає змогу учням зрозуміти логіку кожного кроку: чому з цього етапу варто починати, а не з іншого, в якій послідовності продовжувати. Важливо інтонаційно підтримувати учнів, особливо описуючи декілька можливих варіантів виправлення похибок, які потенційно можуть трапитись у процесі самостійної художньо-творчої діяльності. Слід зосередитись на детальному аналізі засобів виразності, завдяки яким посилити

враження від кінцевого художнього образу, досягти передбачуваного ефекту, супроводити практичними прийомами, які додають ефективності у роботі в конкретній техніці.

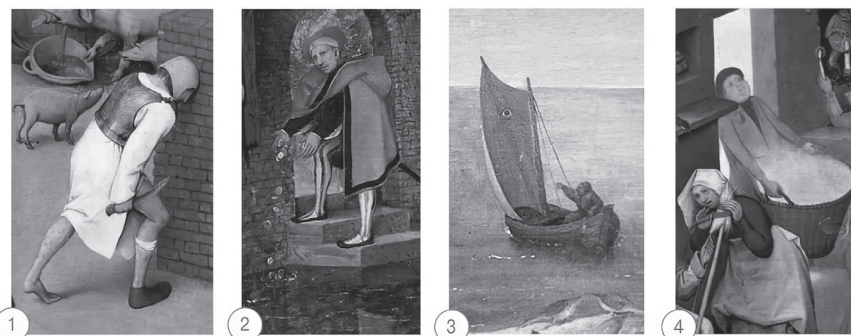
Приклад 6. Завдання: створити серію ілюстрацій до українського прислів'я чи приказки у жанрі коміксу, орієнтуючись на ідеї картини Пітера Брейгеля Старшого «Фламандські прислів'я» (до теми 15–16 «Шедеври Північного Відродження»): 1 – Битися головою об стіну; 2 – Кидати гроші на воду (Кидати гроші на вітер); 3 – Пливти за вітром (Пливти за течією); 4 – Носити пар у кошику (Носити воду решетом) (іл. 8, 8а, 8б, 8в).

Уривок зі сценарію: «Створити ілюстрації до прислів'я: **«Багато грому, та мало дощу»** (можна дібрати подібні: **«Багато дива, мало млива»**, **«Не так хутко робиться, як мовиться»**). (Демонстрація мемів, які ілюструють різні реакції на прочитання прислів'я). Тут йдеться про людей, котрі багато обіцяють, та не виконують обіцяного. Постпостерігайте за собою (чи іншими): які обіцянки виголошуєте найчастіше? Запишіть короткі влучні фрази з висновком: що станеться, коли обіця-

ку не виконано. Має статись щось або загальновідоме, або зовсім неочікуване. (Демонстрація створення композиції, фіксація контрастних художніх образів у двох кадрах). Надалі текст треба підтримати і виразити його зміст візуальними образами на тлі. Оскільки прислів'я звучить так, ніби в ньому йдеться про явища погоди, то їх можна взяти за основний візуальний контраст. У кадрі, де звучать гучні обіцянки, оточити їх чорними важкими хмарами та гострими стрілами блискавиці. На противагу цьому – в другому кадрі небо, увінчане променистою веселкою, яка свідчить про те, що зливи не буде... Передати різницю настроїв між кадрами можна так: перший – експресивний, гучний, контрастний, із перевагою темних силуетів, а другий – сонячний, з перевагою світлих тонів».

Оскільки кожен учень рухатиметься у власному темпі, корисним є розмістити в одному із кутів формату відеоролика фото педагогічного малюнка під час того етапу, який демонструється, що дозволить чітко орієнтуватись щодо послідовності й цілісності роботи. Окрім педагогічного малюнка, можливе доповнення кадру вставками «референсів» для нагадування особливостей вигляду деяких елементів, необхідних для копіювання чи трансформації у новий художній образ.

Третій етап – результативно-рефлексивний, передбачає завершення відеоролика зображенням композиції, яку було отримано в результаті художньо-творчої діяльності, разом із постановкою запитань для самоаналізу й самооцінки учнями своїх досягнень,

Іл. 8, 8а, 8б, 8в. Фрагменти картини Пітера Брейгеля Старшого «Фламандські прислів'я»

роздумом про подальші втілення ідей, які виникали в процесі творення, та про можливі продовження досліджень цього стилю.

Особистісно зорієнтована технологія навчання і виховання учнів під час організації художньо-творчої діяльності передбачає застосування різноманітних методів і прийомів. Розглянемо деякі з них детальніше на прикладі завдання, яке передбачає «озвучування» картини ймовірними діалогами між персонажами й можливу інсценізацію сюжету (групова робота), залучення краєзнавчого компоненту, використання елементів фотомистецтва.

Приклад 7. Завдання: створи композицію в стилі реалізму та «оживи» її діалогами персонажів минулого, які потрапили в середовище сучасного українського міста. Попередньо сфотографуй улюблені місцеві краєвиди і роздрукуй фото. Застосуй образи з відомих картин українських художників: виріж фрагменти роздрукованої репродукції і логічно розташуй їх у кадрі на фото (до теми 31–32. «Правда життя: реалізм у мистецтві») (іл. 9, 9а, 9б).

Завдання інтегрує знання зі створення фотозображення, колажу, методи театралізації (сюжетно-рольової гри) та навчання у співпраці (розігрування діалогу персонажів картини в парі або групі). Методику можна диференціювати: за рівнями складності, використовуючи різну кількість елементів композиції (у відеоролику представлено три варіанти); за сюжетними лініями і оригінальністю наповнення учнями змісту подій, що відображені на створеному колажі.

Учні отримують завдання підготувати необхідні матеріали, серед них є ті, що містять попередньо сформовані знання про композицію у фотографії та її засоби виразності. Учням пропонується створити фото місць, де часто бувають, при цьому в кадрі відеоролика відбувається слайд-шоу зразків фото, підготовлених учителем, в яких злагоджена композиція, зчитується ідея через зафіксовані акценти і контраст, настрої. Педагог як ведучий суб'єкт освітнього процесу може презентувати фото з тієї місцевості, яка знайома більшості

учнів, таким чином показуючи, що красиві фото можливі не тільки у центрах туризму, а й у близькому докільді. У такий спосіб він спонукає помічати красу поряд, пробуджуючи усвідомлення емоційної значущості своєї Батьківщини, помічати зв'язки із нею, формуючи гарні спогади. Для учнів емоційно значущими є варіанти з парком, шляхом до школи, торговельним центром тощо. Пропонується продумати композицію, яка передбачає розташування персонажів із заздалегідь обраної картини. Це залучає учнів до самостійного мінімального аналізу картини, де їм варто визначити загальний настрій, характери головних персонажів і їхнє розміщення в обраному форматі, бо від цього залежить, на якій висоті тримати камеру телефона, щоб потім персонажі вписувались логічно. Картину пропонує вчитель, або обирають учні з переліку полотен українських художників, які працювали в даній стилістиці. Таким чином учні спостерігатимуть найбільш поширені риси та мотиви, які хвилювали митців тієї епохи і персонажів їхніх

картин, що дозволить співвіднести їх із сьогоденними питаннями, які турбують підлітків. Процес зіставлення мотивує, якщо уявити, за яких умов зараз могла би статись із персонажами картини зображена ситуація, та як по-інакшому персонажі прожили б її, зважаючи на теперішні реалії. Аналіз картини можливий через постановку вчителем конкретних питань, відповіді на які послідовно проявляють цілісне сприйняття з акцентом на особливостях створених художником образів (наприклад: опишіть емоції, які у вас викликає поведінка цього персонажа? Чи помітили ви цю деталь, про що вона може свідчити?).

Далі пропонується роздрукувати найбільш вдале фото середовища та репродукцію картини в стилі реалізму. В процесі вирізування та наклеювання вчитель обов'язково коментує, як це зробити безпечніше та акуратніше, щоб в кожного учня під час самостійного виконання не виникало проблем, та вони мали уявлення, як це зробити ефективніше.

Поступово оповідач спонукає до фантазування про те, як могли б поводитись вирізані персонажі у сфотографованому учнем сучасному середовищі. Що тепер мотивує персонажів поводитись чи взаємодіяти тим чи іншим чином, як нове середовище впливає на них? Учням пропонується вигадати контекст і короткий сюжет із цими персонажами та їхню комунікацію. Доцільно звертати увагу на характер героїв, вираз обличчя, поведінку. За цей час демонструється сама картина для аналізу, відбувається процес вирізання і «приміряння» персонажів до тла.

Наступне завдання – проговорити вголос репліки, які першими спадають на думку учням, і записати їх, щоби потім, перечитуючи, обрати влучні для створення сторітелінга, цілісної історії через діалоги, де є конкретний конфлікт у взаємодії персонажів і фінальний результат їхнього компромісу або ж відкритий фінал. Дотримуючись культури спілкування, завдяки тактовним запитанням вчитель звертається до особистих переживань і досвіду учнів. Їм пропонується уявити себе спостерігачем такого діалогу та проаналізувати свої реакції на сюжетні повороти, аби

Іл. 9, 9а, 9б. Ілюстрації виконаного завдання до прикладу 7.

надалі спрогнозувати враження сторонньої особи на завершену історію.

Наступний крок – це розташування фраз з орієнтацією на вже наявні елементи композиції, адже воно залежить від форми і розміщення хмаринок з текстами реплік. Демонструється переміщення паперових «хмаринок» із текстом навколо персонажів у межах формату. Учителю ставить конкретні питання: чи все поміщається, чи не заважає щось цілісному сприйняттю загальної композиції? Коли мова заходить про читабельність написів, пропонується взяти за зразок розгортку одного із українських мальовисів з увагою на особливості шрифту, візуалізацію емоційності фраз і звуків. Такий приклад показує, що українська культурна продукція не поступається закордонній за якістю. Варто наполягати на акуратності наклеювання фраз паралельно одна до одної, аби не перевантажувати глядача хаотичністю, а навпаки – проявити повагу до нього. Можна запропонувати згодом обговорити з однокласниками варіанти діалогу, особливо якщо обрані персонажі з однієї картини.

Виконання практичного завдання супроводжується порадами щодо роботи в запропонованій техніці та особливостей підбору необхідних засобів виразності для досягнення бажаного ефекту. У відеоролику подано три варіанти композицій, які різняться за складністю, кількістю персонажів і елементів, які потребують логічного впорядкування та змістовного наповнення для вираження ідеї. Обговорюються шляхи вирішення поставленої задачі не тільки запропонованими засобами, а й за допомогою використання графічних програм чи редакторів зображень, які можуть для когось із учнів виявитися доступнішими, ніж роздруковки з ножицями та клеєм.

Наостанок кожен учень має презентувати для класу результат своєї художньо-творчої роботи, зачитуючи репліки з інтонацією та манерою говорити, характерною для цих героїв, особливостями їхньої експресії, міміки та жестів. Це дозволяє «приміряти на себе» різні характери, манери поведінки, пережити незвичну ситуацію.

Додатково вчитель запрошує обрати

певну картину цього ж стилю та розіграти в ролях стислий діалог між персонажами картини в парах або в групі. Для цієї діяльності у відеоролик можна додати картину із вмонтованими фразами, що дозволить під час уроку, увімкнувши відео, озвучити учням цю картину. Це слугуватиме прикладом для самостійної підготовки ними інсценізацій як однієї з форм театральної педагогіки, що передбачає сценічне виконання твору (сюжету картини, що «оживає») з елементами сценографії [8].

По завершенню доречно обговорити з учнями їхні враження від процесу роботи над таким завданням, труднощі, які виникали, та способи їх подолання. Поміркувати, чи є в сьогоденні ситуації чи події, які схожі на ті, що зображені в картинах, або чи помічали учні вигляд чи поведінку сучасних людей, які нагадують зображені (наприклад, коли люди дотримуються українських народних традицій в одязі, носять вбрання минулих епох).

Висновок. Навчальне відео для мистецької освіти створює нові можливості для застосування інтерактивних методів навчання з метою художнього розвитку учнів, стимулювання в них креативності й критичного мислення, розкриття компетентісного потенціалу. Систематичне застосування навчальних відеороликів із детальною демонстрацією виконання варіативних завдань і покроковим методичним коментарем дає змогу вчителю результативно вирішувати питання організації художньо-практичної діяльності учнів на засадах особистісно орієнтованого підходу в умовах не лише очного, а й дистанційного навчання, а також під час мистецької самоосвіти.

Відеоролики до практичних занять і застосування низки методів і прийомів роботи, описаних у статті, сприяють розширенню художньо-емоційного досвіду учнів, розвивають естетичний смак, спостережливість і вміння самостійно створювати художні образи. Основне, чим має керуватись вчитель під час створення відеоролика, – дотримання чіткої логічної структури, яка включає цільовий етап (донесення теми та актуальності ідеї, мотивування), організаційно-діяльний (демонстрація

та покрокове пояснення, моделювання художньо-творчої діяльності), результативно-рефлексивний (презентація результатів та визначення цінності та значення проведеної роботи).

Досвід розробки е-додатків з образотворчого мистецтва для експериментального пілотування і подальше його масове впровадження у загальноосвітні навчальні заклади актуалізує питання особливостей оцінювання результатів навчання учнів, зокрема у процесі виконання ними діагностувальних робіт. **У перспективі** пропонуємо узагальнити особливості вдосконаленої методики оцінювання результатів пізнавальної і художньо-творчої діяльності учнів у друкованому і цифровому форматах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Базелюк О. В. Організаційно-педагогічні умови розвитку цифрової культури педагогічних працівників. *Професійна педагогіка: Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2020. № 1 (21). С. 21–28.
2. Базелюк О. В. Особливості організації цифровізованого освітнього простору в системах дистанційного навчання. *Професійна педагогіка: Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2019. № 1 (18), С. 143–147.
3. Власова В. Г. Відеоконтент як ефективний засіб естетичного виховання учнів. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2022 рік (11). Івано-Франківськ: НАІР, 2023. С. 49–53. URL: <https://surl.lt/xgwmci>
4. Власова В. Г., Рагозіна В. В. Освітній відеоконтент як ефективний засіб навчання образотворчого мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2024. № 2(112). С. 24–30. DOI: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2\(112\)-24-30](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2(112)-24-30).
5. Гич Г. М. Клік до знань: урок для учнів із кліповим мисленням. *Тенденції та перспективи розвитку сучасної освіти в Україні: Нова українська школа* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 квітня 2025 року, м. Херсон) / за ред. І. Я. Жорової, О. В. Кохановської, О. В. Стребної, Л. П. Марецької, В. С. Дереш. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2025. С. 42–45.
6. Дорош С. М. Вплив віртуальної реальності на мистецьку освіту та навчання / С. М. Дорош, О. Г. Хаμουла, С. П. Васюта. *Поліграфічні, мультимедійні та web-технології* : тези доп. IX Міжнар. наук.-техн. конф., 14-18 травня 2024 р. Т. 1. Харків : ТОВ «Друкарня Мадрида», 2024. С. 344–345. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/f32718cc-58db-48e5-b619-918a16f46246/content>.
7. Жерар Франсуа-Марі, Ксав'є Роеж'єр. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники / пер. з франц. М. Марченко. Київ : К.І.С., 2001. 352 с.
8. Інструктивно-методичні рекомендації щодо проведення апробації підручників (крім електронних) для 4 і 9 класів та з окремих навчальних предметів для 6, 7, 8 класів закладів загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. На-

каз МОН України №165-ар від 15.08.2025 р. <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/08/uied-165-ar-15.08.2025.pdf>.

9. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2007. 296 с.

10. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання : навч.-метод. посіб. Бердянськ, 2016. 346 с.

11. Масол Л. М. Мистецтво: підручник інтегрованого курсу для 8 класу закладів загальної середньої освіти / Людмила Масол. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2025. 256 с. : іл. (Інтерактивний електронний додаток до підручника: <https://vse.ee/csdd>).

12. Масол Л. М. Нова українська школа: Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3–4 класах на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 160 с. : іл.

13. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. Харків : ТОВ «Друкарня Мадрид», 2015. 178 с. : іл.

14. Про затвердження вимог до інтерактивного електронного додатку до підручника (е-додатку). Наказ МОН України № 548 від 19.04.2024 р. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-vymoh-do-interaktyvnoho-elektronnoho-dodatka-do-pidruchnyka-zareiestrovanyi-v-ministerstvi-ustytsii-ukrainy-07-travnia-2024-roku-za-65642001>.

15. Шевнюк О. Л. Методика навчання образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах: навч. посіб. Київ : Освіта України, 2017. 311 с.: іл.

References

1. Bazeliuk, O. V. (2020). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy rozvytku tsyfrovoy kul'tury pedahohichnykh pratsivnykiv [Organizational and pedagogical conditions for the development of digital culture of pedagogical workers]. *Profesiina pedahohika: Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPON Ukrainy*, 1(21), 21–28.

2. Bazeliuk, O. V. (2019). Osoblyvosti orhanizatsii tsyfrovizovanoho osvithnoho prostoru v systemakh dystantsiinoho navchannia [Features of the organization of digitalized educational space in distance learning systems]. *Profesiina pedahohika: Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPON Ukrainy*, 1(18), 143–147.

3. Vlasova, V. H. (2023). Videokontent yak efektyvnyi zasib estetychnoho vykhovannia uchniv [Video content as an effective means of aesthetic education of students]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial: Proceedings of the Reporting Scientific and Practical Conference of the Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine for 2022: Vol. 11. NAIR: Ivano-Frankivsk. Retrieved from <https://surl.lt/xgwmci>*

4. Vlasova, V. H., & Rahozina, V. V. (2024). Osvitnii videokontent yak efektyvnyi zasib navchannia obrazotvorchoho mystetstva [Educational video content as an effective means of teaching fine arts to students]. *Mystetstvo ta Osvita [Art and Education]*, 2(112), 24–30. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2\(112\)-24-30](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-2(112)-24-30).

5. Hych, H. M. (2025). Klik do znan: urok dla uchniv iz klipovym myslenniam [Click to knowledge: a lesson for students with clip thinking]. In I. Ya. Zhorova, O. V. Kokhanovska, O. V. Strebna, L. P. Maretska & V. S. Deresh (Eds.), *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku suchasnoi osvity v Ukraini: Nova ukrainska shkola: Proceedings of the II All-Ukrainian Scientific and*

Practical Conference (April 3, 2025, Kherson) (pp. 42–45). Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia neperervnoi osvity».

6. Dorosh, S. M., Khamula, O. H., & Vasiuta, S. P. (2024). Vplyv virtualnoi realnosti na mystetsku osvitu ta navchannia [The impact of virtual reality on art education and training]. *Polihrafichni, multymediini ta web-tekhnologii: Proceedings of the IX International Scientific and Technical Conference* (May 14–18, 2024) Vol. 1 (pp. 344–345). Kharkiv: TOV «Drukarnia Madryd». Retrieved from <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/f32718cc-58db-48e5-b619-918a16f46246/content>

7. Zherar, F.-M., & Roehzier, K. (2001). *Yak rozroblaty ta otsiniuvaty shklini pidruchnyky* [How to develop and evaluate school textbooks] (translated by M. Marchenko. Kyiv: K.I.S.

8. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2025). *Instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo provedennia aprobatzii pidruchnykyv (krim elektronnykh) dla 4 i 9 klasiv ta z okremykh navchalnykh predmetiv dla 6, 7, 8 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity u 2025/2026 navchalnomu rotsi* [Instructional and methodological recommendations for testing textbooks (except electronic ones) for grades 4 and 9 and for individual subjects for grades 6, 7, 8 of secondary education institutions in the 2025/2026 academic year]. (Order No. 165-ah, August 15). Retrieved from <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2025/08/uied-165-ag-15.08.2025.pdf>

9. Kardashov, V. M. (2007). *Teoriia i metodyka vykladannia obrazotvorchoho mystetstva: Navchalnyi posibnyk dla studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv* [Theory and methods of teaching fine arts: A textbook for students of higher educational institutions]. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo».

10. Malyska, O. V. (2016). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoiu navchannia* [Fine Arts with Teaching Methods]. Berdiansk.

11. Masol, L. L. (2025). *Mystetstvo: pidruchnyk intehrovanoho kursu dla 8 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Art: An integrated course textbook for the 8th grade of general secondary education institutions*. Kyiv: Vydavnychiy dim «Osvita». Retrieved from <https://vse.ee/csdd>.

12. Masol, L.M. (2020). *Nova ukrainska shkola: Metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Mystetstvo» u 3-4 klasakh na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu* [New Ukrainian School: Methodology of teaching the integrated course "Art" in grades 3-4 based on the competency-based approach]. Kyiv: Heneza.

13. Masol, L. M. (2015). *Khudozhno-pedahohichni tekhnologii v osnovnii shkoli: yednist navchannia i vykhovannia* [Art and pedagogical technologies in primary school: unity of teaching and learning. Kharkiv: Drukarnia Madryd.

14. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2024). *Pro zatverdzhennia vymoh do interaktyvnoho elektronnoho dodatku do pidruchnyka (e-dodatku) [On approval of requirements for interactive electronic textbook application]* (Order No. 548, April 19). Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-vymoh-do-interaktyvnoho-elektronnoho-dodatka-do-pidruchnyka-zareiestrovanyi-v-ministerstvi-ustytsii-ukrainy-07-travnia-2024-roku-za-65642001>

15. Shevniuk, O. L. (2017). *Metodyka navchannia obrazotvorchoho mystetstva u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Methods of teaching fine arts in higher educational institutions]. Kyiv: Osvita Ukrainy.

Liudmila Mykhailivna Masol, PhD, Senior Researcher, Editor of the Publishing House "Osvita", Kyiv, Ukraine, lmamol@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5847-3500>

Diana Serhiivna Tsvirkun, Assistant Professor of the Department of Fine Arts and Architectural Graphics of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kyiv, Ukraine, tsvirkundiana05@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0001-6792-817>

Methodology for organizing students' artistic and creative activities in a video clip format

The article presents a methodology for organizing students' artistic and creative activities in the format of master classes (videos) for the integrated course "Art" lessons in grade 8, within the context of studying art styles. The methodology is developed based on a competency-based approach, taking into account the principle of variability in practical tasks.

The structural elements of a video clip as an informational and methodological tool for organizing workshops are defined and characterized. The video format allows not only to demonstrate the process of performing the work step by step, but also to accompany the demonstration with methodological commentary (oral explanations, additional illustrations), and, if desired or necessary, with musical accompaniment, which creates a holistic educational product.

Videos for practical classes and the application of various methods and techniques described in the article contribute to the expansion of students' artistic and emotional experiences, developing their aesthetic taste, observation, and ability to create artistic images independently. The main thing that a teacher should be guided by when creating a video clip is to adhere to a clear logical structure, which includes the following stages: target (provides for explanations of the idea, options for completing the task, as well as updating students' knowledge and motivation), activity (designed to reveal the sequence of implementing the concept in accordance with the chosen artistic technique), reflective (presentation of the work and evaluation of the results). The article is illustrated with examples of artistic and creative tasks, ranging from an interactive electronic application to a textbook for the integrated course "Art" in grade 8, by L. M. Masol.

The authors conclude that the systematic use of educational videos with a detailed demonstration of the implementation of variable tasks and step-by-step methodological commentary allows teachers to effectively solve the issue of organizing students' artistic and practical activities based on a personally oriented approach in conditions of not only full-time but also distance learning, as well as during artistic self-education.

The experience of developing E-applications in fine arts for experimental piloting and their subsequent mass implementation in general education institutions highlights the issue of assessing students' learning outcomes, particularly in the process of students performing diagnostic work. In the future, it is proposed to generalize the features of the improved methodology for assessing the results of students' cognitive, artistic, and creative activities in printed and digital formats.

Keywords: *methodology of fine arts teaching, practical work, interactive electronic supplement to a textbook, video clip, variable tasks.*

Стаття надійшла до редакції 02.06.2025 р.